

Sisällys

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	3
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	3
1.3	Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	5
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	8
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	8
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	10
2.3	Arvoperusta.....	11
2.4	Oppimiskäsitys	12
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	12
	Ajattelu ja oppiminen.....	13
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	13
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	14
	Monilukutaito	14
	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	15
	Osallistuminen ja vaikuttaminen	15
2.6	Paikallisesti päätettävät asiat.....	16
3.	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.....	22
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	22
	Kaikille yhteinen esiopetus	22
	Oppimisen ja oivalluksen ilo	23
	Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana	23
	Hyvinvointi ja turvallinen arki	23
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa	24
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	25
	Yhteistyö esiopetuksessa	25
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	26
	Yhteistyö siirtymävaiheissa.....	26
3.4	Paikallisesti päätettävät asiat.....	27
	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	29
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	31

4.1 Monipuoliset työtavat.....	31
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	32
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	33
Ilmaisun monet muodot	35
Kielen rikas maailma	37
Minä ja meidän yhteisömme	39
Tutkin ja toimin ympäristössäni	41
Kasvan ja kehityn	44
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	46
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	47
Kaksikielinen esiopetus	47
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat.....	49
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	62
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	62
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	63
5.3 Yleinen tuki.....	64
5.4 Tehostettu tuki.....	64
5.5 Erityinen tuki	67
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	72
5.7 Paikallisesti päätettävät asiat.....	74
6. Oppilashuolto.....	81
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	81
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto.....	83
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto.....	84
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	86
6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta.....	86
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	99
7.1 Paikallisesti päätettävät asiat.....	99
Kirjallisuutta:	100

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvu ympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatusta- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään

- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

Kauniaisten kunnallinen esiopetussuunnitelma koostuu valtakunnallisista esiopetussuunnitelman perusteista, joita on täydennetty Kauniaisten painotuksilla. Kauniaisten kunnallinen esiopetussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa suomen- ja ruotsinkielisissä esiopetuksen yksiköissä. Esiopetusyksiköt laativat omat yksikkökohtaiset esiopetussuunnitelmat Kauniaisten kunnallisen esiopetussuunnitelman pohjalta.

Yksikkökohtainen esiopetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen esiopetuksen toimintasuunnitelma laaditaan jokaisessa esiopetusta antavassa yksikössä. Yksikkökohtaisessa esiopetussuunnitelmassa yksikkö voi tarkentaa, millä tavalla kussakin luvussa kuvatut periaatteet toteutuvat kyseisen yksikön antamassa esiopetuksessa. Esimerkiksi oppilashuollon käytänteet kuvataan tarkemmin yksikkökohtaisessa esiopetussuunnitelmassa.

Kunnallisen ja yksikkökohtaisen esiopetussuunnitelman toteutumista arvioidaan esiopetusta antavissa yksiköissä vuosittain toimintasuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Esiopetussuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään ainakin silloin, kun Opetushallitus on päivittänyt ohjausasiakirjoja. Esiopetusta ja sen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti.

Kunnallinen esiopetussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuspäällikön ohjauksessa esiopettajista ja päiväkodin johtajista muodostuvissa työryhmissä, jotka käsittelevät yhdessä valittuja lukuja hyödyntäen vuonna 2011 hyväksyttyä kunnallista esiopetussuunnitelmaa sovittaen vuoden 2014 esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Työstettyjä, päivitettyjä tekstejä käsitellään yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, ja lasten huoltajilta, suomen- ja ruotsinkieliseltä opetustoimelta sekä sosiaali- ja terveystoimelta ja muilta yhteistyötahoilta pyydetään kommentteja ja kehittämis ehdotuksia työn edetessä. Kunnallisen esiopetussuunnitelman valmistuttua se julkaistaan mm. Kauniaisten kaupungin internetsivuilla, ja huoltajia rohkaistaan tutustumaan siihen.

Opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa tapahtuu mm. Sivistystoimen johtoryhmässä, Koko Hela Grani -hankkeen piirissä sekä Terveystoimen johtoryhmässä sekä arjen yhteydenpidossa.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että Varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. On tärkeää, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen (kuvatulla) sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä. (luvussa 3.3 tavalla). Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. (Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.)

(Valtioneuvoston asetuksen mukaan) Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. (Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita.) Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja laatii yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa (laatia) kullekin lapselle oppimissuunnitelman. (Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea) Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan (Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä.) Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia.

Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien

erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä

opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestäväan elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kвалlukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitely, jonka mukaan tekstit voivat olla muun

muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilashuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

Esiopetus on opetussuunnitelmaan perustuvaa lasten kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä tukevaa opetusta vertaisryhmässä. Lapsi saa esiopetuksen työpäivinä opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilashuoltoa, ohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Varhaiskasvatus, esiopetus ja alkuopetus muodostavat suunnitelmallisen jatkumon, joka on lapselle kehityksellisesti, kasvatuksellisesti ja opetuksellisesti eheä kokonaisuus. Elinikäisen oppimisen polun alkuvaiheet ovat lapsen hyvinvoinnin, minäkäsityksen, oppimismotivaation ja oppimisvalmiuksien muodostumisen kannalta merkitseviä. Esiopetuksessa tarjotaan jokaiselle lapselle häntä arvostavaa tavoitteellista hoitoa, opetusta ja kasvatusta vertaisryhmässä, ja siten edistetään lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä.

Kauniaisissa kunnallista esiopetusta annetaan suomeksi ja ruotsiksi. Ruotsinkielistä esiopetusta annetaan ruotsinkielisissä päiväkodeissa oleville lapsille sekä kielikylynä suomen kieltä äidinkielenään puhuville lapsille. Suomenkielistä esiopetusta annetaan suomenkielisissä päiväkodeissa. Yksityisen varhaiskasvatuksen piirissä Kauniaisissa voidaan antaa esiopetusta myös muilla kielillä kuin suomeksi ja ruotsiksi, jos se ei vaaranna esiopetukseen osallistuvien lasten edellytyksiä seurata opetusta.

Esiopetusta järjestetään noudattaen perusopetuslakia, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2014) ja Kauniaisten omaa, suomen- ja ruotsinkielisen opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnan hyväksymää esiopetussuunnitelmaa. Kauniaisten esiopetussuunnitelmaa täydentävät esiopetusyksiköiden yksikkökohtaiset esiopetussuunnitelmat, niitä täydentävät vuosittain laadittavat esiopetuksen toimintasuunnitelmat, jotka varhaiskasvatuspäällikkö hyväksyy vuosittain syyskuun loppuun mennessä. Yksikkökohtaisista esiopetussuunnitelmista sekä toimintasuunnitelmista ilmenevät esiopetukseen liittyvät käytännön järjestelyt.

Jokaisen lapsen on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetus on maksutonta, ja kunta on velvollinen tarjoamaan kunnassa asuvalle tai oleskelevalle lapselle esiopetuspaikan.

Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Jos huoltajat eivät hae lapselle paikkaa kunnan päättämistä virallisista esiopetuspaikoista, huoltajien on järjestettävä lapselle esiopetuksen tavoitteet saavuttava toiminta muulla tavoin. Toiminta, jossa saavutetaan Esiopetussuunnitelman perusteissa määrätyt tavoitteet, on esiopetuksen tavoitteet saavuttavaa toimintaa. Päivähoito ei ole esiopetuksen tavoitteet saavuttavaa toimintaa. Esiopetus ei ole osa oppivelvollisuutta eikä kunnalla ole valvontavelvollisuutta, vaikka lapsi ei osallistuisi perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn esiopetukseen.

Hallinnollisesti esiopetus kuuluu muun varhaiskasvatuksen tapaan Kauniaisissa sivistystoimeen ja suomen- ja ruotsinkielisten opetus- ja varhaiskasvatuslautakuntien alaisuuteen. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnat päättävät vuosittain maksuttoman esiopetuksen järjestämispaikoista ja toiminta-ajoista. Päätöksessä huomioidaan päiväkodissa olevien esiopetusikäisten lasten määrä, opettajan kelpoisuus sekä muita tekijöitä.

Maksutonta esiopetusta tarjotaan arkipäivisin, vähintään 700 h/toimintavuosi ja 4 h päivässä aamupäiväpainotteisesti. Toimintayksiköt määrittelevät maksuttoman esiopetuksen tarkemman toiminta-ajan vuosittain laadittavassa esiopetuksen toimintasuunnitelmassa.

Esiopetuksen hakumenettely on sähköinen, ja siitä tiedotetaan vuosittain kaupungin internetsivuilla, Kaunis Grani -paikallislehdessä sekä koko ikäluokalle lähetettävissä kirjeissä.

Arvoperusta

Kaupungin arvot ohjaavat toimintaamme, samoin kuin kaupungin visio. Kunnallista esiopetussuunnitelmaa laadittaessa kaupungin arvot ovat Turvallisesti lähellä läpi elämän, aito yhteisöllisyys, elävä kaksikielisyys, luonnonläheisyys ja ketterä kehittyminen. Kaupungin visio "Kauniainen on tulevaisuuteen suuntaava, kulttuuriperintöä kunnioittava, ihmisläheinen kaupunki, jonka viihtyisä ympäristö ja ajanmukaiset kaksikieliset palvelut edistävät yhteistä hyvinvointia", sekä varhaiskasvatuksen oma visio "Vahvat juuret, kantavat siivet" toimivat johtotähtenä.

Oppimiskäsitys

Kauniaisten esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien ja kasvattajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Varhainen vuorovaikutussuhde on yksi tärkeimpiä lapsen kehitykseen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttava tekijä. (Mäkelä 2003, 107). Painotamme Kauniaisissa vuorovaikutusnäkökulman huomioimista kaikessa varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnassa. Varhaisten vuosien vahva pohja vähentää riskejä erilaisiin oppimisvaikeuksiin.

Esiopetusikäisen lapsen oppiminen on kokonaisvaltainen prosessi ja pohja elinikäiselle oppimiselle. Siinä yhdistyvät toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden ja itseään ilmaisten. Olennaista oppimisessa on lasten kiinnostus, oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntäen esim. säännöllisten metsäretkien muodossa vahvistetaan lapsen kasvua ja oppimista vastuullisuuteen, hyvään itsetuntoon ja liikunnalliseen elämäntapaan.

Oppimisen lähtökohtana on kunkin lapsen kiinnostus ja kysymykset sekä aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle.

Lapsen tulee saada kokea esiopetuksessa riittävästi sekä häntä haastavia että onnistumisia tuottavia ja innostavia tähteyden hetkiä. Lapsen näkemyksiä kuullaan ja niitä arvostetaan ja hänet hyväksytään omine yksilöllisine piirteineen. Lasta kannustetaan osallistumaan toiminnan suunnitteluun, kertomaan toiveistaan ja arvioimaan omaa toimintaansa.

Leikki on ensiarvoinen oppimisen muoto esiopetusikäiselle. Leikin avulla lapsi harjoittelee uutta ja jäsentää ympäröivää maailmaa, kokemuksiaan sekä ilmaisee tunteitaan ja tarpeitaan. Leikkiin tarvitaan aikaa ja tilaa. Aikuisen tehtävä on tukea leikkiä luomalla siihen turvallinen ja innostava ympäristö. Leikkiä havainnoimalla/ osallistumalla leikkiin aikuinen saa ainutlaatuisia tietoja lapsesta ja hänen kehitysvaiheestaan.

Kuvio A: "Oletteko vain leikkineet tänään?" Lähde: THL, materiaalin alkuperäislähde tuntematon, idea saatu tukholmalaisesta päiväkodista

Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa:

Laaja-alaista osaamista kehitetään niin esiopetusryhmän toiminnassa, esiopetusryhmien välisessä yhteistyössä kuin perusopetuksen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tavoitteena on, että lapsesta kasvaa tasapainoinen, itseään ja muita kunnioittava ja arvostava yksilö.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taitoja kehitetään monipuolisilla menetelmillä ja sisällöillä. Eri oppimistyyliä huomioidaan ja lasten kanssa keskustellaan metatiedosta ja oppimisen eri kanavista. Sekä lapset että aikuiset dokumentoivat toimintaa erilaisin menetelmin tehdäkseen oppimisen ja ajattelun näkyväksi.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Kasvaakseen tasapainoiseksi yksilöksi lapsen on saatava tuntee juurensa. Tutustumme Kauniaisten ainutlaatuisen lähihistoriaan, mutta tarkastelemme myös ryhmän lasten mahdollisesti muualla olevia kulttuurisia juuria esim. median avulla. Arvostava vuorovaikutus ja mahdollisuus itsensä ilmaisuun ovat tärkeitä kanavia.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Esiopetuksessa lasta tuetaan kantamaan aiempaa enemmän vastuuta itsestään ja muista sekä omasta ja yhteisestä omaisuudesta. Terveellisiin elämäntapoihin kiinnitetään huomiota, ja liikuntaa ja leikkiä käytetään toiminnassa oppimisen välineenä ja vapaaseen toimintaan.

Monilukutaito

Jokaisen lapsen monilukutaitojen edistäminen on tärkeää eriarvoistumisen vastaisessa työssä. Parhaimmillaan mediakasvatus nivoutuu luontevaksi osaksi arkea. Tavoitteena on mm. medialukutaito, joka antaa valmiudet tarkastella ympäröivää yhteiskuntaa kriittisesti, uteliaasti ja kyseenalaistaen. Tietoisuutta omasta ajattelusta ja tulkinnasta kehitetään pohtimalla yhdessä ja keskustelemalla erilaisista tulkintamahdollisuuksista.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Lapset voivat tarkastella monenlaisia mediatekstejä ja muun muotoisia mediasisältöjä kuten kuvaa, ääntä tai videota, tai näiden yhdistelmiä. Median tuottaminen mobiililaitteen avulla onnistuu myös ilman luku- ja kirjoitustaitoa. Mobiililaitteiden käytön perustana on toiminnalle asetetut tavoitteet: mitä halutaan saavuttaa, mitkä menetelmät tukevat tavoitteiden saavuttamista? Laitteita voidaan käyttää toimintavälineenä, tai laitteet voivat olla tukena lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastatessa, mutta ne eivät koskaan voi korvata aitoa vuorovaikutusta, läheisyyttä ja sensitiivisyyttä. Ne voivat kuitenkin tarjota kanavan, jossa lapsi voi ilmaista itseään ja tulla näkyväksi, kuulluksi ja nähdyksi.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapsilähtöisyys on toimintamme perusta. Tällä tarkoitamme sitä, että päivittäinen esiopetustoiminta ei perustu vain aikuisten määrittämiin valmiisiin toimintamalleihin, vaan myös lapsen ajatukset ja ideat huomioidaan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lasten osallisuus on keskeistä: heitä kuunnellaan arjessa ja heidän kanssaan myös keskustellaan heitä kiinnostavien aiheiden selvittämiseksi. Lapsia voidaan haastatella näkemysten selville saamiseksi. Vastuu esiopetuksesta on aina aikuisilla, mutta lasten näkemykset ja kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon. Aikuinen luo esiopetuksessa lapsen aktiivisuutta, yksilöllisyyttä ja yhteistoiminnallisuutta tukevat puitteet. Hän herättelee kiinnostusta uusiin asioihin tarjoamalla lapselle mielekkäitä, ikätasolle sopivia toimintamahdollisuuksia, kokemuksia ja ohjattua toimintaa sekä mahdollisuuksia omien valintojen tekemiseen. Aikuinen järjestää tilaa ja aikaa vapaalle leikille ja hyödyntää pedagogisesti ohjattua leikkiä.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohdaksi on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle

suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdista on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että

opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetus, kuten muukin Kauniaisten varhaiskasvatus, rakentuu kasvatuskumppanuuden periaatteelle. Huoltajien kanssa käytävien säännöllisten keskustelujen ja niiden yhteydessä tehtävän seurannan pohjalta laaditaan yhteiset tavoitteet ja menetelmät lapsen tuen ja kannustuksen tarpeen täyttämiseksi eri kehitysalueilla.

Kaupunki järjestää yhteisiä koulutustilaisuuksia varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Tällä tavoin lisätään osaamista ja helpotetaan yhteisten menettelytapojen vakiinnuttamista.

Kauniaisissa sekä suomen- että ruotsinkielisellä esiopetuksella on käytettävissään konsultoiva erityislastentarhanopettaja. Yhteistyö on jäseneltyä ja säännöllistä, ja se voi koskea mm. lapsen kehitykseen ja tuentarpeeseen tai ryhmän kokoonpanoon ja toimintamuotoihin liittyviä asioita. Myös huoltajilla on mahdollisuus konsultoida erityislastentarhanopettajia.

Esiopetuksessa käytetään erilaisia toiminta- ja valmennusohjelmia sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen että oppimisprosessien tukemiseksi. Esiopetusryhmien toiminta on jäseneltyä pienryhmätoimintaa, mikä merkitsee, että ryhmä jaetaan erilaisten toimintahetkien ajaksi iän, kehitystason ja lasten omien kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Näin saadaan myös aikaa ja tilaa leikille.

Esikouluryhmässä aikuiset ja lapset laativat yhdessä ryhmän säännöt. Säännöissä painottuu sosiaalinen vuorovaikutus. Tarkoituksena on tehdä lapsille selväksi selkeiden pelisääntöjen merkitys ja niihin sitoutumisen tärkeys. Lapsen ajatusten ja mielteiden näkyviin saattamiseksi ja oman toiminnan arvioimiseksi käytetään erilaisia arviointi- ja haastattelumenetelmiä (keskustelu, kuva, valokuva).

Tilaisuudet leikkiin ja liikkumiseen ovat tärkeä osa esiopetuksen toimintaa. Toiminnassa nähdään tärkeäksi tarjota mahdollisuuksia vuodenajan mukaisiin urheilulajeihin kuten hiihtoon ja luisteluun. Kauniaisten kaupunki tarjoaa esikoululaisille 10 uimaopetustuntia vuodessa.

Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Esiopetuksen toiminta- ja oppimisympäristö koostuu paitsi fyysisestä tilasta niin myös lasten ja aikuisten välisistä vuorovaikutusverkostoista, ihmissuhteista ja vallitsevasta ilmapiiristä. Oppimisympäristöä rakentavat ryhmän pedagogiset ratkaisut ja toimintatavat. Kiireettömyyden tuntu tuo hyvinvointia ja turvallisuutta, ja sen voi toteuttaa esim. pienryhmätoiminnan kautta. Lasten kehitystason ja omien aloitteiden huomioimiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Kauniaisten päiväkodit ovat rakenteeltaan, puitteiltaan ja henkilöstöltään erilaisia. Esiopetuksen oppimis- ja toimintaympäristönä voi olla ikätasoryhmä tai eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä, jossa esiopetusikäisten toimintaa osittain eriytetään. Jokaisessa päiväkodissa suunnitellaan ja arvioidaan oppimisympäristöä tavoitteellisesti ja suhteessa kulloiseenkin lapsiryhmään. Kasvattajilla on yhteinen vastuu oppimisympäristön tarkoituksenmukaisuudesta ja turvallisuudesta.

Esiopetus tekee yhteistyötä mm. neuvolan, seurakunnan, kirjaston, koulun, sosiaalitoimen, ympäristötoimen, liikunta- ja kulttuuritoimen kanssa. Arvostamme lähiympäristössä liikkumista ja opetamme lapsille, miten liikenteessä, kirjastossa ja ympäristössä ylipäänsä liikutaan ja käyttäytyään. Esiopetuksen oppimisympäristöjen suunnittelu ja kehittäminen on jatkuva prosessi ja siihen osallistuvat lapset, henkilöstö ja vanhemmat yhdessä.

Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheessa

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä säännöllisesti vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana.

Esi- ja alkuopetuksen opettajien yhteistyön tarkoituksena on luoda lapselle varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta alkuopetukseen mahdollisimman kynnyksetön oppimisen ja kehityksen jatkumo. Perusopetuslaki velvoittaa esi- ja alkuopetuksen yhteistyöhön. Esiopetuksen ja alkuopetuksen välinen yhteistyö on Kauniaisissa säännöllistä. Yhteistyön minimi on määritelty esi- ja alkuopetuksen verkostopalaverissa ja yhteistyön muodot ja määrät on kirjattu yhteiseen vuosikelloon. Yhteistoimintaa tehdään sekä verkostojen (suomenkielinen esi- ja alkuopetuksen verkosto sekä ruotsinkielinen skola - förskola grupp) kautta että suoraan esi- ja alkuopettajien välisenä arjen yhteistyönä. Myös koulun aloittamiseen ja luokkajakoon liittyvissä asioissa tehdään yhteistä suunnittelutyötä keväällä.

Esiopetusvuoden toimintavuoden aikana esi- ja alkuopetuksen opettajat noudattavat yhteistyössä yhteisesti hyväksytyä yhteistyön vuosikelloa. Yhteistyötä ja yhteistyömuotoja kehitetään edelleen toimivammiksi ja joustavammiksi arvioiden säännöllisesti sovittujen toimintatapojen toimivuutta. Esiopettajat kirjaavat toimintasuunnitelmien laatimisen yhteydessä esiopetuksen toimintakaudelle tavoitteet, joiden saavuttamista arvioidaan toimintakauden lopussa. Tämä suunnitelma ja arviointi palautetaan varhaiskasvatuspäällikölle. Lisäksi lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä.

Huoltajilla on lapsen perusopetukseen siirtämisessä tärkeä rooli ja vastuu. Perheen kiinnostusta ja mukana olemista pidetään lapsen kouluun siirtymiselle erittäin tärkeänä ja vanhempia sekä kannustetaan että rohkaistaan tärkeässä roolissaan. Vanhempia informoidaan sekä opetustoimen että esiopetuksen toimesta kouluun ilmoittautumisen ajankohdasta. Mikäli lapsi ei osallistu kunnalliseen esiopetukseen Kauniaisissa, esiopetus ei vastaa lapsen kouluun tutustumisesta.

Tiedonsiirron on tarkoitus toimia esi- ja alkuopetuksen niveltämisvaiheessa joustavasti ja lasten edun mukaisesti ja säädöksiä noudattaen. Lapsen opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto siirretään.

Oppimissuunnitelma esiopetuksessa

Oppimissuunnitelma on ryhmän lastentarhanopettajan yhdessä huoltajien kanssa laatima asiakirja esioppilaalle. Oppimissuunnitelma sisältää kasvuun ja oppimiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet, tarpeet ja lapsen vahvuudet. Yksilölliset oppimissuunnitelmat ovat pohjana ryhmän oppimissuunnitelmalle.

Uuden lapsen aloittaessa esiopetusryhmässä esiopettaja käy pääsääntöisesti kotikäynnillä, jossa tutustutaan lapseen hänen omassa ympäristössään. Vanhempien kanssa esiopettaja käy aloituskeskustelun, jossa saadaan tietoa lapsen oppimiseen ja tarpeisiin liittyvistä asioista. Esiopettaja laatii oppimissuunnitelman ryhmän aikuisten tekemien havaintojen, lapsen tarpeiden ja vanhempien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta. Esiopettajat vastaavat oppimissuunnitelman laatimisesta sekä tietojen siirrosta keväällä koululle.

Erityislastentarhanopettajien, perheen sekä koulun välistä yhteistyötä käsitellään kappaleessa 5.

Opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellinen tieto siirtyy lähettävän tahon kautta kouluun kaupungin sisällä sähköisen järjestelmän (Wilma) kautta koulun psykologille. Kaupunkiin muuttavan perheen lapsen kohdalla tarvittavan tiedon tulee siirtyä edellisestä varhaiskasvatusyksiköstä uuteen esiopetuspaikkaan esiopettajille tai kouluun koulupsykologille. Tarvittaessa voi esiopetus tai koulu olla yhteydessä edelliseen päiväkotiin tai kouluun huoltajien antamien lupien mukaan.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnin on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista ja muokataan kasvu- ja oppimisympäristöä. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus. Arviointiin osallistuvat opettajat, lapset, huoltajat sekä tarvittaessa muut moniammatilliset yhteistyötahot. Opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksistä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa säännöllisesti kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen Saatujen tietojen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja muokkaa kasvu- ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa yksilöllistä tukea ja sen tarvetta.

Opettaja, ja lasta ohjaava muu henkilöstö ja lapsiryhmä antavat lapsille päivittäin, toiminnan lomassa sanallista rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta

he voivat osaltaan tukea lastaan kokonaisvaltaisesti huoltajina. Tietoja vaihdetaan päivittäisissä kohtaamisissa, kasvatuskeskusteluissa ja eri viestikanavien kautta.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja. Lapsen itsearviointia voi tehdä esim. piirtämällä, haastattelemalla, käymällä keskusteluja yksin ja ryhmässä sekä dokumentoimalla toimintaa (esim. kasvunkansio).

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tiedon siirtymisestä varhaiskasvatuksesta perusopetuksen puolelle on kirjattu kappaleeseen 3.3. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Kasvatushenkilöstön jatkuva itsearviointi on laadukkaan ja kehittyvän esiopetuksen perusta itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute on tärkeä osa arviointia ja kehittämistä. otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen Osallistumistodistukseen merkitään todistuksen opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi osallistumistodistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Osallistumistodistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Osallistumistodistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

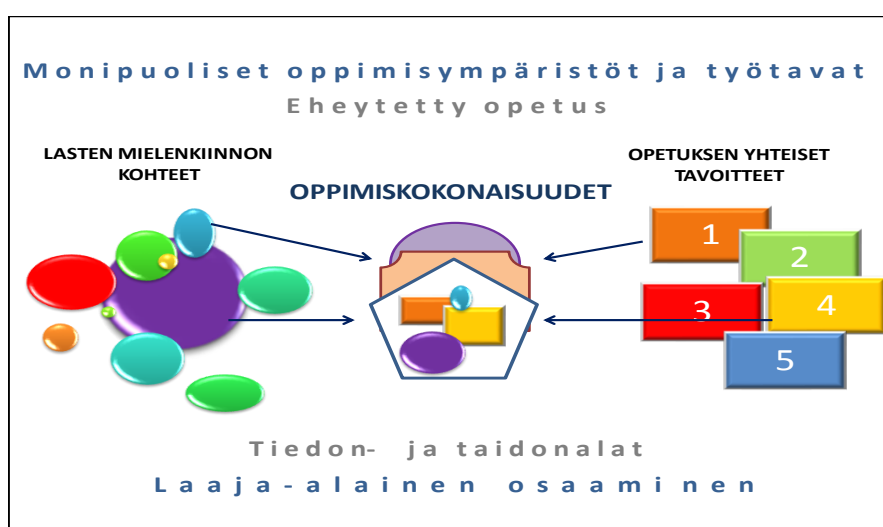
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat

lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
<p>Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.</p>
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
<p>Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssaan havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille</p>

kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

<p>Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet</p>
<p>Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.</p>
<p>Yksityiskohtaisemmat tavoitteet</p>
<p>Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.</p>

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erialaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan

ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat

lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erytisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelöllä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan

tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
<p>Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.</p>
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehönhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä

ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkökohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Monipuoliset työtavat

Monipuoliset työtavat eri ryhmätilanteissa yhdessä aikuisen kanssa auttavat lapsia tiedostamaan, millaisia oppijoita he ovat, sekä tarkkailemaan omaa oppimistaan. On tärkeää, että lapset saavat myönteisen kuvan itsestään oppijoina. Monipuolisuus tekee oppimisen hauskaksi ja motivoi lapsia uusiin oppimiskokemuksiin – sekä ohjattuihin että itse valittuihin. Työmenetelmät perustuvat leikkisään, iän mukaiseen toimintaan.

Hyvään oppimisympäristöön sisältyy mm. eriyttämistä ja erilaisia työskentelytapoja kuten pienryhmätoimintaa, ryhmätöitä ja paritöitä. Hyvä oppimisympäristö merkitsee muun muassa, että välineet ovat helposti saatavilla, tarkoituksenmukaisia ja houkuttelevia. Audiovisuaalisia apuvälineitä

ja TVT:tä käytetään opetuksessa sekä toiminnan ja lasten edistymisen dokumentointiin eri tavoin yhdessä lasten kanssa. Aikuinen on omalla asenteellaan mallina eri oppimismenetelmiä käytettäessä.

Toimintaa kehitetään monipuolisen osaamisen näkökulmasta. Huoltajilta ja lapsilta kootaan palautetta esim. keskustelujen, vanhempainkokousten, haastattelujen ja kyselyjen kautta.

Kuvio B: Hyvä oppimisympäristö

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen

siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään huoltajien sekä aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Tiedon siirtymisestä varhaiskasvatuksesta perusopetuksen puolelle on kirjattu kappaleeseen 3.3

Vanhempien osallisuus koetaan tärkeäksi kehitettäessä esiopetusta. Kasvattajat kannustavat huoltajia antamaan aktiivisesti palautetta ryhmän toiminnasta (esim. päivittäiset kohtaamiset, palautelaatikko). Huoltajien kanssa säännöllisesti käytävät esiopetuksen eri keskustelut sekä vanhempainillat ovat myös paikka antaa ja saada palautetta. Varhaiskasvatus järjestää myös huoltajille mahdollisuuden antaa palautetta laajemmin säännöllisesti tehtävien kyselyiden kautta (PKS asiakastytyväisyyskysely).

Esiopetuksen henkilökunta arvioi toimintaansa peilaten sitä lapsilta ja huoltajilta saatuun palautteeseen ja ryhmän itsensä laatimien tavoitteiden saavuttamisen kautta (reflektointi). Tämän laatuinen arviointi on päivittäistä ja siitä saatujen tietojen perusteella kasvattajat muuttavat tarvittaessa toimintaa. Kasvattajat osallistuvat myös yksiköiden arviointeihin ja henkilökohtaisiin kehityskeskusteluihin. Näiden pohjalta kasvattajat laativat omat kehityssuunnitelmat ja täydentävät osaamistaan täydennyskoulutuksessa.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Ilmaisun monet muodot

Esiopetuksessa erilaiset taide- sekä kulttuuriset kokemukset ovat olennainen osa lapsen emotionaalista, taidollista sekä tiedollista kehitystä. Tärkeää on kannustaa lasta löytämään useita erilaisia tapoja ilmaista itseään. Esiopettajan tehtävänä on tukea jokaista lasta pitkäjänteiseen sekä motivoivaan työskentelyyn, jossa lasten keskittymiskyky, luova ajattelu sekä oppimistaidot kehittyvät.

Esiopetuksen luova ilmaisu tukee jokaisen lapsen ainutlaatuista persoonallisuutta. Esiopetuksessa koemme tärkeäksi lapsista lähtevän luovuuden, jolloin lasten ideat sekä mielenkiinnon kohteet ovat keskeisiä lähtökohtia taiteelliselle kokemiselle ja ilmaisulle. Luovassa ilmaisussa painotamme elämyksellisyyttä, yksilöllisyyttä kuin myös kokonaisvaltaista kokemista, jossa lapsi pääsee ilmaisemaan itseään kaikkien eri aistiensa kautta. Olennaista on tukea leikkillisyyttä sekä syvien tunne-elämysten syntymistä, jossa lapsen minuuksensa ja itsetunto vahvistuvat ja mielikuvitusmaailma rikastuu. Yksittäisen lapsen ihmettely arjessa voi myös kasvaa koko yhteisön luovan ilmaisun kohteeksi ja tukea ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä. Esiopetuksessa tarvitaan turvallista luovan ilmaisun ilmapiiriä, jossa lapsella on mahdollisuus kokeilla ja oivaltaa yksin sekä ryhmässä.

Kasvatushenkilöstön vastuulla on monipuolisiin luoviin menetelmiin tutustuttaminen sekä mahdollisuuksien luominen arjen toiminnassa.

Esiopetusryhmässä tapahtuva yhteinen taideprojekti kannustaa vastavuoroisuuteen sekä ympäröivän maailman tutkimiseen yhdessä. Ympäröivän maailman kokeminen yhdessä ihmetellen rakentaa ryhmähenkeä samalla tarjoten lapsille useita tapoja nähdä maailmaa. Tärkeää on kasvattaa lapsia arvostamaan omaa sekä toisten lasten luovuuden ilmaisuja. Jaettu ilo on kaksinkertainen ilo. Lasten mielenkiinnon kohteita voidaan työstää eripituisten teema- ja projektityöskentelyiden kautta, joihin voidaan luontevasti sisällyttää esiopetuksen eri oppimiskokonaisuuksia sekä leikin maailmaa. Tällöin lapsen oppimisprosessi syvenee sekä lapsen eri tieto- ja taitoalueet lähenevät toisiaan. Oikein tuettuna esiopetukselle ominainen teema- ja projektityöskentely mahdollistaa monipuolisen ilmauksellisuuden kerrostamisen. Aikuisen tehtävänä on tukea luovaa ilmaisua sekä rakentaa innostavaa oppimisympäristöä.

Esiopetuksessa arvostamme ja vaalimme monipuolista luovan ilmaisun oppimisympäristöä, jossa lapset saavat kokea, tutkia ja ilmaista itseään monin eri tavoin. Oppimisympäristön tehtävänä on rohkaista lapsia luovaan tutkimiseen ja ilmaisuun. Lapsilla tulee olla päivittäin mahdollisuuksia käyttää erilaisia luovan ilmaisun materiaaleja sekä välineitä. Lisäksi muut kulttuuripalvelut lähellä sekä kaukana ovat tärkeitä ympäröivään maailmaan sekä kulttuuriin tutustuttajia. Kasvattajien vastuulla on rakentaa sekä ylläpitää luovan toiminnan oppimisympäristöä, tarjota lapsille uusia kokemuksia kuin tarttua lasten ideoihin ja ajatuksiin. Keskeinen osa luovaa ilmaisua on työskentelyprosessin dokumentointi, jossa lapset voivat erilaisin keinoin kuvata ja tallentaa omaa oppimisprosessiaan. Samalla myös esiopetusikäisen lapsen käsitys itsestään oppijana kehittyy ja vahvistuu. Esiopetuksessa hyödynnetään myös luovan oppimisen välineenä erilaisia teknologisia välineitä. Lapsia rohkaistaan erilaisten viestintävälineiden sekä median käyttöön osana luovaa työskentelyä.

Kieli ja vuorovaikutus

Kauniainen on kaksikielinen kaupunki, jossa molemmat kotimaiset kielemme ovat vahvasti mukana lasten arjessa. Monet ruotsinkieliseen esiopetukseen osallistuvista lapsista tulevat kaksi- tai useampikielisistä perheistä. Siksi on tärkeää panostaa ruotsin kieleen.

Tarvitsemme kieltä ajatteluun ja itsemme ilmaisemiseen. Esiopetuksen päivittäiset tilanteet tarjoavat erinomaisia mahdollisuuksia kielellisten valmiuksien kehittämiseen. Keskeinen tavoitteemme on lapsen kielen rikastuttaminen herättämällä ja lisäämällä lapsen kiinnostusta puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen.

Esiopetuksen tulee kielen avulla kehittää lapsen ajattelua, sosiaalisia taitoja, tunteita ja vuorovaikutusvalmiuksia sekä itse oppimisprosessia. Sillä tavoin vahvistetaan lapsen tunne-elämää, luovuutta ja itsetuntoa. Ryhmän jäsenenä lapsi tottuu kuuntelemaan sekä lapsia että aikuisia, osallistumaan keskusteluihin ja odottamaan vuoroaan.

Esiopetuksen tulee luoda perusta lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle. Lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittyminen edellyttää monipuolisia puhetilanteita, joissa lapsi saa mm. mahdollisuuksia kysyä, saada vastauksia, vastata, kuunnella, tehdä johtopäätöksiä ja pohdiskella. Sanoilla leikkittely, rytmittely ja riimittely herättelevät kielellistä tietoisuutta, joka luo pohjaa luku- ja kirjoitustaidolle.

Lasten on saatava esikouluopetuksessa tutustua erilaisiin tieto- ja viestintäteknisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Lasten viestintätaitoja ja oppimisvalmiutta sekä heidän alkavaa kirjoitus- ja lukutaitoaan tulee tukea tieto- ja viestintäteknikan avulla.

Lasten kielelliset lähtökohdat otetaan huomioon esiopetuksessa, ja suomea/ruotsia toisena kielenä tuetaan pääkaupunkiseudun yhteisen toimintamallin mukaisesti. Kaupungin kaikissa päiväkodeissa lapset saavat tutustua ruotsin kieleen (ruotsinkielisissä päiväkodeissa suomen kieleen) kielisuihkutoiminnan puitteissa.

Minä ja meidän yhteisömme

Me aikuiset toimimme esikuvina lapsille, ja meidän on annettava sijaa erilaisuuksille ja rakennettava positiivinen ymmärryksen ja kunnioituksen ilmapiiri.

Folkhälsanin ja Svalerydin (2002) mukaan tutkimukset osoittavat aikuisten kohtelevan lapsia tiedostamattomasti eri tavoin sukupuolesta riippuen. Mm. aikuisten elekieli ja puhetapa muuttuvat riippuen siitä, seurustelevatko he pojan vai tytön kanssa. Tällainen kohtaaminen ohjaa lapset tiukkoihin rooleihin, jotka vaikuttavat heidän mahdollisuuksiinsa ja kehitykseensä. Aikuisten pitää kohdata lapset niin, että he saavat mahdollisuuden useisiin tapoihin olla poika tai tyttö tai olla samastumatta kumpaankaan sukupuoleen (Svaleryd, 2002). Sillä tavoin väljennämme tyttöjen ja poikien sukupuolirooleja. Tasa-arvossa on kyse yhdenvertaisuudesta ja siitä, että jokaisella yksilöllä on oikeus kehittyä sinä ihmisenä joka hän on. Kyse on myös samoista oikeuksista, velvollisuuksista ja mahdollisuuksista riippumatta sukupuolesta.

Kauniaisten esiopetuksessa tutustumme yhdessä omaan ja muiden maailmankatsomuksiin ja uskontoihin, joita on omassa lapsiryhmässä tai lähiympäristössä, sekä niihin liittyviin perinteisiin. Ratkaisevaa on, että aikuiset lähtevät mukaan lasten pohdintoihin ja mietteisiin antamalla valmiita vastauksia ja ottamalla kantaa. Ilmapiirin on oltava avoin, positiivinen ja rehellinen, jotta lapset uskaltaisivat tehdä kysymyksiä ja ajatella ääneen. Kun asioita mietitään yhdessä, eri näkökannat pääsevät esille ja lapset oppivat kuuntelemaan muita ja kunnioittamaan heidän näkemyksiään. Samalla he oppivat, että on olemassa erilaisia tapoja nähdä asioita. Vahvistamme lasten ymmärrystä siitä, että ympäristössämme on erilaisia katsomuksia ja erilaisia tapoja toteuttaa niitä. Korostamme lasten osallisuutta hyödyntämällä lähiympäristöä, jolloin lapsella on todellinen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Samalla lapsen osallisuus toteutuu.

Empatian kehittyminen edellyttää, että lasta itseään tunteineen ja tarpeineen kunnioitetaan. Toisia voi kunnioittaa, kun itse kokee tulevansa ymmärretyksi, kuulluksi ja arvostetuksi. Työtavat voivat vaihdella, mutta useimmiten niihin sisältyy keskustelua tai draamaa.

Lähiympäristössämme on runsaasti historiallista tietoa. Lasten kanssa voi yhdessä tutustua kirjailijoihin, kuvataiteilijoihin, arkkitehteihin jne. Tutkitaan omaa yhteisöä ja omaa paikkaa siinä. Sitä yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka sitoo sukupolvet yhteen, kutsutaan myös kulttuuriksi. Granbergin (2001) mukaan voidaan sanoa, että kulttuuri käsitteenä kattaa koko yhteiskunnan; kulttuuriimme kuuluu kaikki (ruoka, vaatetus, perinteet, kielet, kirjallisuus, tanssi, musiikki, elokuvat, taide jne.). Lastenkulttuuriin kuuluu myös lasten oma luominen, esim. leikit, riittäminen, lorut ja laulut. Opetuksessa käytetään tarinoita, perinteisiä leikkejä, lauluja ja draamaa sekä muuta aineistoa kuten Kauniaisista kertovia kirjoja. Voidaan myös käydä merkityksellisiä paikoissa kuten Stockmannin raunioilla tai Glimsissä.

Yhdessä lasten kanssa laaditaan esikoulun säännöt. Samalla opetetaan lapsille, että säännöt ovat ihmisten välisiä sopimuksia myös esiopetuksen ulkopuolella. Aikuisten tehtävä on herättää lasten kiinnostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan (esim. lähiympäristön tapahtumat, vaalit).

YK:n lasten oikeuksien sopimusta käsitellään lasten ikään sopeutetulla tavalla esikoululaisten kanssa. Esimerkkejä artikloista, joita voidaan käyttää keskustelun pohjana:

1 artikla:

Lapsi on alle 18-vuotias ihminen.

2 artikla:

Kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat yhdenvertaisia. Ketään ei saa syrjiä.

31 artikla:

Lapsella on oikeus leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan.

Esikoululaisia perehdytetään eri medioiden käyttöön, esim. televisio, tabletit ja tietokoneet. Samalla keskustellaan medioiden vastuullisesta käytöstä. Tavoitteena on kriittisen ajattelun herättäminen – esim. onko kaikki mitä näen ja luen totta?

Tutkin ympäristöäni

Matematiikan sisältöalueella tärkein tavoite on antaa lapsille positiivinen asenne matematiikkaan. Matemaattisten ilmiöiden havaitseminen arkisissa tilanteissa tekee matematiikasta luonnollisen ja konkreettisen osan jokaisen lapsen elämää. Esiopetuspäivän aikana luokitellaan, vertaillaan ja järjestellään arjen tilanteisiin kuuluvia esineitä, aineita ja ilmiöitä, jolloin lapset harjaantuvat matemaattiseen ajatteluun. Ajatuskyvyn kehittämiseksi pyritään ohjaamaan lasten huomio omaan ajatusprosessiin kannustamalla heitä kertomaan, mitä he ajattelevat tai miten he ajattelivat ratkaistessaan ongelmaa. Lapset tutustuvat leikin, pelien ja tehtävien avulla erilaisiin matemaattisiin käsitteisiin, jotka koskevat mm. lukumäärää, määrää, aikaa ja paikkaa. Monipuoliset opetusmenetelmät ja aineistot tarjoavat kaikille lapsille mahdollisuuden onnistua. Joka esikoulussa lapsilla on käytettävissään tabletti, jota käytetään pedagogisesti, jotta lapset tottuisivat välineen käyttöön ja koska näin on saatavilla runsaasti vaihtelevaa aineistoa.

leikki, pelit, erilaiset harjoitukset

rakentaminen, konstruointi, eri materiaalit

tieto- ja viestintätekniikan käyttö

luokittelu, vertailu, oikeaan järjestykseen asettaminen, mittaaminen

kannustaminen havainnointiin, kuvailemiseen ja johtopäätöksiin

lukujen käsittäminen

tasoa, paikkaa, ulottuvuuksia kuvaavat käsitteet

Esikoulussa lähiympäristö ja lasten arki antavat jatkuvasti virikkeitä toiminnan sisältöön. Lapset havainnoivat erilaisia lähiympäristön ilmiöitä, ja ryhmässä pyritään yhdessä lasten kanssa miettimään, mistä ja miten eri kysymyksiin voi löytää vastauksen.

Lapset käyttävät leikeissään erilaisia palikoita ja muuta saatavilla olevaa rakennusmateriaalia, esim. pakkauksia ja luonnonmateriaaleja. Lapsia kannustetaan etsimään ratkaisuja syntyviin ongelmiin ja ilmaisemaan ajatuksiaan ongelmanratkaisusta.

ympäristön ja siellä olevien teknisten ratkaisujen havainnointi

keksiminen, rakentaminen, konstruointi

omien ratkaisujen kuvailu

lapsen omien lelujen käyttö – miten ne toimivat?

dokumentointi ja esittely

Esikoulussa lapset saavat tutustua lähiympäristöönsä ja kokea luonnon inspiroivana paikkana leikille ja tutkimiselle. Toiminnassa huomio kiinnitetään siihen, mikä herättää lapsissa kiinnostusta. Lapsilla oleva tieto hyödynnetään, ja lapset saavat tukea ja apua etsiessään tarvitsemaansa tietoa.

Kauniaisissa on paljon koskematonta luontoa, ja kaikilla päiväkodeilla on mahdollisuus tehdä retkiä lähitienoon luontoon. Luontoretket inspiroivat kekseliäisyyteen ja luovuuteen; lapsia kannustetaan miettimään syysuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsi tutkii, kokeilee, havainnoi ja oppii nauttimaan luonnosta ja luonnossa liikkumisesta sekä saa kokea luonnon rauhoittavan vaikutuksen.

Kun lapsi oppii arvostamaan luontoa, herää tarve huolehtia omasta ympäristöstä ja toimia sen suojelemiseksi. Jokaisessa päiväkodissa on oma ekotukihenkilö. Esiopetuksessa lapset saavat ohjausta luontoa suojelemaan kestävästi kulutukseen, kierrättämiseen ja lajitteluun sekä energian säästämiseen. Ajatuksena on, että kaikki voisivat osaltaan vaikuttaa.

elämykset

kokeilut

syysuhteet ja johtopäätökset

lapsen kiinnostus ja tieto keskiössä

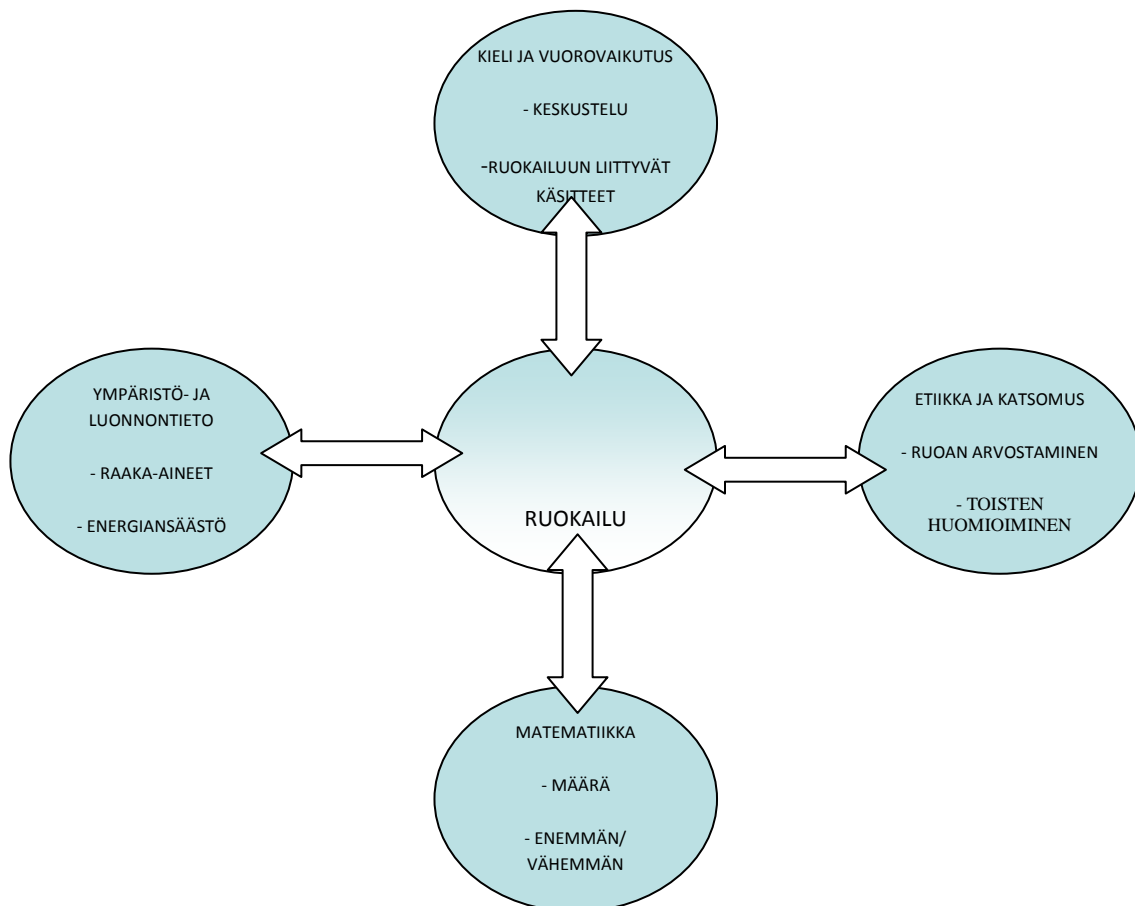
Ympäristön vaaliminen, kestävä elämäntapa

Kasvan ja kehityksen

Aktiivinen ja inspiroiva kasvattaja herättää lapsissa kiinnostusta uusiin asioihin, ja näin ollen myös ruoan alkuperään ja uusiin makuihin. Maistamalla tutustutaan omaan ja muihin ruokakulttuureihin. Esim. vuodenajan vaihtelut satokausineen antavat hyvän mahdollisuuden pohtia ruoan alkuperää.

Vaikkakin lasten tulee olla osallisina keskustelussa terveestä elämäntavasta, kasvattajan tulee inspiroida leikkeihin, joissa lapset saavat elämyksiä koko keholla ja kaikilla aisteilla. Tavoitteena on, että lasten kokemus painottuu iloon eikä hyötyyn.

Kauniaisten esiopetuksessa työskennellään kokonaisuusperiaatteen mukaisesti, ja kaikessa toiminnassa noudatetaan integroivaa toimintamallia. Esimerkiksi aterioilla huomioidaan aihealueet kieli ja vuorovaikutus, matematiikka, etiikka ja elämänskatsomus sekä luonto ja ympäristö. Aterioiden aikana kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua sekä puhumalla että kuuntelemalla. Laskemista harjoitellaan esim. niin, että lapsi laskee montako lihapullaa hän ottaa. Eettistä kasvatusta on se, että lapset oppivat arvostamaan ruokaa ja huomioimaan toisensa sekä saavat oppia hyvät pöytätavat. Ympäristö- ja luonnontieto tulee mukaan kuvioon esim. pohdittaessa ruoan alkuperää. Lapset ohjataan ottamaan itse ruokansa ja ottamaan riittävästi sekä salaattia että lämmintä ruokaa (fyysinen terveys). Myös tähteiden käsittelystä ja talteenotosta keskustellaan.

Kuvio c. Integroitu ateria esiopetuksessa

Kauniaisten esiopetuksessa lapsia kannustetaan liikkumaan ja pitämään hauskaa. On tärkeää, että aikuiset ovat sitoutuneita ja osallistuvat itse toimintoihin. Oppimisympäristön muutoksin ja luontoa hyödyntämällä lapsille annetaan riittävät mahdollisuudet liikuntaan kaikkina vuodenaikoina sekä sisällä että ulkona. (Ks. esiopetuksen liikuntasuositukset.) Esiopetukseen sisältyy Kauniaisissa uimakoulu, joka järjestetään yhteistyössä liikuntatoimen kanssa. Ryhmät käyttävät palloiluhallia, luistinrataa, hiihtolatuja ja muita liikuntapaikkoja. Jokaisella päiväkodilla on liikuntavastaava, jonka tehtävänä on järjestää erilaisia tapahtumia, lisätä liikuntamahdollisuuksia ja hankkia tarvittavat välineet.

Huoltajien rooli korostuu pyrittäessä luomaan lapsille riittäviä liikuntamahdollisuuksia, ja perheitä kannustetaan liikkumaan yhdessä. Hyötyliikunnan merkitystä korostetaan. Tavoitteena on, että kaikki lapset saavat kokea liikkumisen iloa. Keskustelemme vanhempien kanssa esikouluun kulkemisesta hyötyliikunnan näkökulmasta. Vastapainona aktiiviselle arjelle lapsi tarvitsee myös lepoa ja rentoutumista.

Kauniaisten lyhyiden etäisyyksien ansiosta esikoululaisilla on hyvät mahdollisuudet harjoitella jalankulkijan liikennesääntöjä.

Muita asioita:

Lautasmalli kolmiulotteisena mallina

Säännöllinen käsienpesu

Tarkoituksenmukaiset vaatteet ja varusteet

Yhdessä laaditut leikkisäännöt viihtyvyyden takaamiseksi

Kasvattaja kertoo, mitä lapsilta odotetaan; harjoitellaan konkreettisesti eri asioita esim. draaman avulla.

Lapset saavat kukin erikseen arvioida esikoulupäivänsä (esim. kerran viikossa): olenko jaksanut kuunnella, olenko ollut hyvä ystävä jne.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetus hoidetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Kauniaisissa monikulttuuristen lasten määrän kasvaminen edellyttää jatkuvaa henkilökunnan lisäkoulutustautumista aihealueeseen. Kaupunki on hyväksynyt kotouttamissuunnitelman, mikä sitouttaa kaikki toimialat kotouttamiseen. Kaupunginhallinnon on

tärkeää seurata tilannetta, jotta monikulttuurisuuden huomioimista tukevia resursseja pystytään joustavasti lisäämään.

Esiopetuksen lähtökohtana on lapsen kulttuuritausta ja äidinkieli. Rohkaisemme vanhempia näiden tukemiseen ja vahvistamiseen. Henkilöstöltä edellytetään hyvää kulttuurista ymmärrystä ja kunnioitusta kohdatessaan erilaisten lasten ja perheiden tilanteita mm. kouluttautumisen kautta. Tarvittavan yhteisymmärryksen löytämiseksi käytetään tulkkipalveluja mm. lapsen oppimissuunnitelmaa laadittaessa ja arvioitaessa sekä vanhempainilloissa. Perheen on voitava kommunikoida omalla äidinkielellään etenkin tärkeistä ja vaikeista asioista. Tulkkipalveluiden käyttö on myös henkilökunnan etu ja oikeus.

Esiopetus edistää eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja perheiden kotoutumista sekä tutustumista suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Lapsen ja perheen kulttuuriin, elämäntapoihin ja historiaan perehdytään ja niitä arvostetaan. Aiheeseen tutustunut henkilöstö tuo tätä tietoutta muuhun ryhmään tehden näin näkyväksi eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset ja heidän arvonsa. Pienin arjen asioin voi vaikuttaa eri taustoista tulevien lasten arvokkuuden kokemuksiin. Esim. lapsen syntymäpäivänä voi laulaa syntymäpäivälaulun lapsen omalla kielellä. Perheen kotoutumista, kulttuuriimme tutustumista ja heidän kulttuurinsa esiin tuomista voi tukea esimerkiksi kutsumalla vanhempia tutustumaan ryhmän toimintaan.

Esiopetuksessa ei pääsääntöisesti järjestetä lapsen oman äidinkielen opetusta. Päiväkodeissa lapsen suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetus toteutetaan lapsen tarpeiden mukaisesti integroiden se arjen esiopetustoimintaan.

Lähtökohtana suomi toisena kielenä -opetuksessa on pääkaupunkiseudun Moniku-hankkeessa kehitetty toimintamalli menetelmineen. Jokaisessa päiväkodissa on Moniku-vastaava, jonka tehtävänä on päiväkodin johtajan ja henkilökunnan kanssa kehittää päiväkodin eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kasvatukseen liittyviä käytäntöjä yhteisen toimintamallin mukaisiksi.

Kauniaisissa täydellistä kielikylpyä annetaan ruotsin kielellä suomenkielisten perheiden lapsille Kielikylpy Grani språkbad -päiväkodissa. Kielikylpy Kauniaisissa alkaa viimeistään lasten ollessa 5-vuotiaita, vuotta ennen esikouluikää. Näin esiopetusryhmässä aloittavilla lapsilla on jo aika hyvät kielelliset valmiudet osallistua syksyllä alkavaan kielikylpykielellä tapahtuvaan esiopetukseen.

Kielikylpymetodin mukaan lasten vanhemmilla on tärkeä tehtävä tukea lapsen äidinkielen kehitystä. Äidinkielen hyvä taito on yksi tärkeimmistä taidoista: sen avulla lapsi kehittää omaa identiteettiään,

se on pohja uusien asioiden omaksumiselle ja oppimiselle. Kielelliset taidot ovat yhteydessä lapsen yleiseen kehitykseen ja oppimiseen.

Kauniaisissa ei ole kaksikielisiä esiopetusryhmiä. Kauniainen ei pienenä kaupunkina pysty tarjoamaan esim. saamen kielen opetusta sitä tarvitsevalle lapselle. Helsinki on ottanut vastuun saamen kielen opetuksesta pääkaupunkiseudulla ja Kauniaisissa asuvilla saamea äidinkielenään puhuvilla on mahdollisuus saada esiopetuspaikkoja Helsingistä maksusitoumusta vastaan.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja

huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- Tuen seuranta ja arviointi
- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös

tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman

yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielen taitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkauksena. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetuksen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetuksen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen

tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvin osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet

- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
  - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
  - opetuksen käytännön järjestäminen
  - yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
  - yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

[Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet](#)

Opettaja pyrkii havainnoimaan ja tunnistamaan varhain oppimisen riskejä ja esteitä. Lapsen hyvän itsetunnon ja minäkuvan kehittymistä vahvistetaan huomioimalla lapsen kehitystaso ja hänen

yksilölliset tarpeensa, ja lasta kannatellaan ryhmän jäsenyyteen. Turvallisuuden tunne mahdollistaa uuden oppimisen.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen ja ryhmän vahvuudet. Avun tarve voi vaihdella lyhytaikaisesta pitempiaikaiseen ja yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Esiopetuksessa otetaan huomioon erilaiset oppijat niin, että jokaista kannustetaan yksilöllinen oppimistyyli huomioiden kuitenkin ryhmän toimintaan tukien.

Opettajien asiantuntemus ja henkilökunnan yhteistyö on välttämätöntä tuen tarpeen havainnoinnissa ja tuen antamisessa. Esiopettaja on vastuussa tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvissä ratkaisuissa. Lapsella on oikeus saada tukea omassa arkiympäristössään, ellei tuen tarpeen antaminen välttämättä edellytä muunlaisia ratkaisuja, ja tuki annetaan joustavasti pienryhmä- tai yksilötyöskentelynä. Yhdessä huoltajien kanssa huolehditaan tarvittavan tiedon ja tuen siirtymisestä esiopetuksesta perusopetukseen.

Erityisissä tilanteissa kuten sairauden takia sairaalan sijaintikunta järjestää sairaalassa potilaana olevalle esiopetusta lapsen terveydentila huomioon ottaen. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta.

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Kauniaisten esiopetusta kuten muutakin varhaiskasvatusta ohjaa kasvatuskumppanuusperiaate. Huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Keskustelut huoltajien kanssa auttavat hahmottamaan sitä, millaisessa maailmassa lapsi elää. Ympäröivä yhteiskuntakin tuottaa monenlaisia vaikutteita. Yhdessä haetaan keinoja, joilla tuetaan lasta hänen kehityksensä mukaisesti. Huoltajilta tuleva tieto lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa lasta kasvamaan turvallisessa esiopetusympäristössä. Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että henkilökunta luo luottamuksellisen yhteyden huoltajiin.

Kauniaisten varhaiskasvatuksessa on käytössä Lapset puheeksi –menetelmä, ja Lapset puheeksi –keskustelu käydään jokaisen lapsen vanhempien kanssa päivähoidon aloitusvaiheessa sekä tarpeen ilmetessä myöhemmin.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksessa. On tärkeää, että huoltajat tukevat lastansa esiopetusvuoden aikana sekä tärkeässä kouluun siirtymisvaiheessa.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Yhteishuoltajuustilanteissa kumpiakin huoltajia tiedotetaan lapseen liittyvistä asioista ja päiväkodin toiminnasta. Perheiden erilaisuus sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta huomioidaan. Osapuolien keskinäinen kunnioitus heijastuu suoraan lapsen turvallisuuden tunteeseen.

Huoltajille annetaan tietoa opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön, lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen sekä oppilashuollon toimintaan. Huoltajille tiedotetaan myös toimintamalleista erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien tietojen käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa keskustellaan kirjallisen suostumuksen merkityksestä lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitystä lapsen kehityksen tukemisessa. Oppilashuollon kanssa tehdään yhteistyötä kouluun siirtymisen helpottamiseksi. Erilaisia kodin, esiopetuksen ja koulun välisiä yhteistyömuotoja kehitetään. Vanhempainillat ovat hyvä tiedotuskanava samoin kuin kolmiportaista tukea esittelevät nettisivut www.oppilashuolto.fi.

Yleinen tuki

Esiopetusryhmän opettaja huomioi esiopetusryhmän jokaisen lapsen tarpeet. Hän havainnoi ryhmädynamiikkaa ja hyödyntää sitä lasten oppimisen ja hyvän itsetunnon ja tekemisen ilon vahvistamiseksi.

Opetustyöhön sisältyy ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Opettaja arvioi tuen tarvetta ja rakentaa tukea yhteistyössä huoltajien, muun henkilökunnan ja tarvittaessa eri asiantuntijoiden kanssa.

Esiopetuksen, kuten muunkin varhaiskasvatuksen, tukitoimina sopeutamme oppimisympäristöä lapsen tarpeisiin. Esiopettajan keskeisiä kysymyksiä ovat: "Miten voisin kohdata tämän lapsen, jotta hänen olisi helpompi olla ja toimia? Millainen vuorovaikutus tukee häntä? Mitä voisin tehdä tai järjestää sopivasti toisin?" Oman ja kasvatusyhteisön toiminnan reflektointi ja kehittäminen auttavat sopeuttamaan oppimisympäristöä ja aikuisten tapoja kohdata kutakin lasta tälle tarkoituksenmukaiseksi ja kannustavaksi.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan hyvällä vuorovaikutuksella, riskien varhaisella tunnistamisella, opetuksen eriyttämisellä ja joustavilla muilla opetusjärjestelyillä, joita voivat olla esim. oppimisympäristön muokkaukseen liittyvät ratkaisut. Erityislastentarhanopettajan tai muun asiantuntijan arviointia ja tukea käytetään tarvittaessa. Tukea voidaan tarjota tiiviimmällä yhteistyöllä huoltajien kanssa sekä tarvittaessa rakenteellisin tukitoimin. Jokaiselle lapselle tehdään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma.

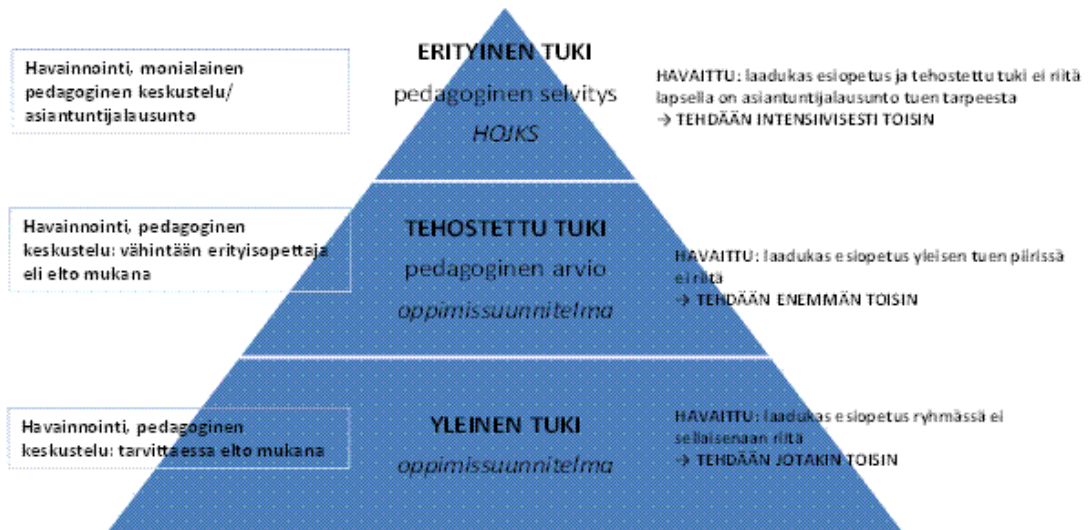
Tehostettu tuki

Erityislastentarhanopettajan asiantuntijuus lapsen tuen rakentamisessa korostuu. Tuki järjestetään laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Lapselle etsitään erilaisia pedagogisia sekä yksilöllisiä että ryhmämuotoisia tuen muotoja. Tärkeää on, että lapsi saa onnistumisen kokemuksia oppimisessaan sekä ryhmän jäsenenä. Perheen osallisuutta korostetaan entisestään. Rakenteellisia tukitoimenpiteitä laajennetaan. Mahdollista avustajan tukea käytetään enemmän ja suunnitellummin kuin yleisen tuen piirissä olevan lapsen kohdalla. Varhaiskasvatusryhmän kokoa voidaan myös pienentää. Rakenteellisena tukitoimenpiteenä voidaan käyttää myös pienryhmää.

Erityinen tuki

Kauniaisissa erityisen tuen päätöksen voi tehdä esiopetuksen tai perusopetuksen järjestäjä. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle erityisen tuen päätös voidaan kuitenkin tehdä jo viisivuotiaana, kun päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta on opetustoimessa tehty.

ESIOPETUKSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

kaikki toiminta yhteistyössä **VANHEMPIEN** kanssa

Kuvio D: Kasvun ja oppimisen tuki

[Pidennetty oppivelvollisuus](#)

Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.

Osa-aikainen erityisopetus:

Osa-aikainen erityisopetus on erityisopettajan tukea, joka voi olla samanaikaisopetusta tai ryhmämuotoista lapsen/lasten tarpeiden mukaisesti.

Käytämme esiopetuksen tukimenetelminä esimerkiksi seuraavia toimintatapoja tai menetelmiä:

Kuvio E: Esiopetuksen tukimenetelmät

Tuen kirjaaminen asiakirjoihin ja arkistointi

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät asiat kirjataan perusopetuslain ja opetussuunnitelman perusteiden edellyttämällä tavalla asiakirjoihin.

Asiakirjat ovat salassa pidettäviä, ja niihin sisältyviä tietoja voivat saada vain kyseistä lasta opettavat opettajat ja muut tietoja työtehtävissään tarvitsevat henkilöt. He voivat saada tietoja siinä laajuudessa kuin he työtehtävissään tarvitsevat. Pedagogisiin asiakirjoihin ei ole suositeltavaa kirjata esim. lapsen diagnooseja tai referoida psykologin lausunnon sisältöjä. Pedagogisiin asiakirjoihin voidaan kirjata, että lapsi on ohjattu jonkun oppilashuollon asiantuntijan puoleen. Asiakirjoihin ei ole suositeltavaa myöskään kirjata yksilöityjä ohjaamisen syitä tai toimenpiteitä.

Lapsen esiopetuksen päättyessä asiakirjat tulostetaan ja pyydetään huoltajien allekirjoitus ja arkistoidaan arkistointisäädösten mukaisesti.

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella

asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

[Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta](#)

Opetussuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon paikallisen toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat. Siinä määritellään opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä yksikkökohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaavat linjaukset. Oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaaviin linjauksiin on tarkoituksenmukaista sisällyttää suunnitelmien perusrakenne ja osa suunnitelmiin sisältyvistä asioista, jolloin turvataan suunnitelmien riittävä yhdenmukaisuus kaikissa yksiköissä. Yhteisiä osuuksia täsmennetään ja täydennetään yksikkökohtaisesti.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa

vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma. Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

Esiopetuksen oppilashuollolla tarkoitetaan esiopetuksessa olevan lapsen fyysisen ja psyykkisen terveyden, sosiaalisen hyvinvoinnin sekä oppimisen edistämistä, ja oppilashuolto kattaa myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat lapset. Oppilashuoltokokonaisuutta raamittava laki astui voimaan 1.8.2014, ja sen tarkoituksena on tukea oppilashuollon suunnitelmallisuutta ja kehittämistä sekä vahvistaa kuntien välistä tasa-arvoa hyvinvointityössä.

Aiemmin on painottunut ns. yksilöllinen oppilashuolto, jossa on keskitytty yksittäisen lapsen ongelmiin, kun taas uudessa oppilas- ja opiskeluhoitolaissa korostetaan yhteisöllisyyden ja ryhmän merkitystä. Oppilashuolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevästi ja yhteisöllisesti suunnittelemalla koko esiopetustoiminta hyvinvointilähtöisesti – perustana on kasvattajien oman toiminnan reflektointi ja tarvittaessa toimintatapojen ja -ympäristön muokkaaminen.

Uusi laki korostaa lisäksi varhaisen tukemisen ja monialaisen yhteistyön tärkeyttä. Laajaa osaamista sopivasti yhdistelemällä ja hyödyntämällä rakennetaan tarkoituksenmukaista tukea niin yhteisöjen kuin yksilöidenkin tarpeisiin. Ammatillisten toimijoiden on tärkeää tuntea muistakin toimintaansa ohjaavista laeista kohdat, jotka kytkeytyvät oppilashuollolliseen työskentelyyn.

Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Esiopetuksen oppilashuoltotyössä toimii kolmenlaisia oppilashuoltoryhmiä. Kauniaisissa *terveyden ja hyvinvoinnin johtamisen työryhmä Tejo on oppilashuollon ohjausryhmä, joka vastaa kaupungin tasolla oppilashuoltotyön suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.*

Esiopetuksen yksikkökohtaisena oppilashuoltoryhmänä kummallakin kieliryhmällä on alakoulun kanssa yhteinen monialainen työryhmä. Näiden kahden rinnakkaisen yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän tarkoituksena on esiopetus- ja kouluyhteisön ja lapsiryhmien hyvinvoinnin edistäminen, seuraaminen ja arviointi.

Yksittäisiä lapsia koskevat asiat käsitellään monialaisessa asiantuntijaryhmässä, joka muodostetaan tietyn lapsen tai lapsiryhmän tarpeisiin. Asiantuntijaryhmän kokoaa se ammattitoimija, jolle on herännyt huoli lapsesta. Ryhmän kokoonpano pohjautuu huoltajien suostumukseen.

Yhteisöllinen oppilashuolto

Alakoulun rehtorin tai apulaisrehtorin johtamaan yhteisölliseen monialaiseen oppilashuoltoryhmään osallistuu koulun henkilökuntaa kuten opettajia, sekä koulupsykologi, kuraattori ja terveydenhoitaja. Esiopetuksen oppilashuollollisten asioiden esilletuomisesta ryhmässä vastaavat konsultoiva erityislastentarhanopettaja sekä esiopettaja. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja vastaa myös tiedonkulusta yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän ja esiopetusryhmien välillä.

Yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän keskeisiä tehtäviä esiopetuksen kannalta ovat:

- yhteisöllisten hyvinvointia edistävien rakenteiden luominen ja kehittäminen
- lasten ja huoltajien osallistumisen mahdollistaminen hyvinvointityöhön
- yhteistyön koordinointi ulkopuolisten tahojen kanssa
- oppimisympäristöjen kehittäminen
- koulun lukuvuosisuunnitelman laadinta myös esiopetusta koskevan oppilashuollon osalta
- kodin, koulun ja esikoulun oppilashuollollisen yhteistyön kehittäminen ja seuranta

Lapsi viettää paljon aikaa esiopetusyhteisössään, ja siksi on merkityksellistä, millaista turvaa ja huolenpitoa esiopetus oppilashuoltoineen tarjoaa. Ensisijainen vastuu esiopetusryhmän hyvinvoinnista on esiopetusryhmien kasvattajilla, joiden yhteistyökumppaneina erityislastentarhanopettajat toimivat tarvittaessa. Mukana oppilashuollon kehittämisessä ja toteuttamisessa ovat myös huoltajat sekä varhaiskasvatuksen ulkopuoliset toimijat kuten opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen edustajat. Monihallintokuntaisella työllä luodaan keskinäistä huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin.

Yhteisöllisessä oppilashuollossa tuetaan lasten hyvinvointia, turvallisuutta ja terveyttä monin tavoin, ja sen näkökulma on ennaltaehkäisevä. Perustana on yhteisöllisen kulttuurin vahvistaminen. Esiopetusryhmän kasvattajat pohtivat ja kehittävät työtään yhdessä keskustellen ja reflektoiden tarvittaessa myös muiden esiopetusryhmien kasvattajien kanssa. Arkea suunnitellaan siten, että lapsilla on mahdollisimman hyvä olla ja he kokevat itsensä osallisiksi esiopetusyhteisössään. Kun huomataan haasteita yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän kanssa, aikuiset miettivät ensin, miten omia toimintatapojaan ja toimintaympäristöä muuttamalla he voisivat helpottaa tilannetta. Rakenteellisiakin ratkaisuja on olennaista havainnoida ja kehittää kasvattajien ja päättäjien vuoropuhelulla –esimerkiksi lapsiryhmien kokoonpanoa ja avustajaresurssien hyödyntämistä on tärkeää tarkastella.

Arkisen hyvinvoinnin pohjana on säännöllinen rytmi, joka sisältää liikkumista, lepoa ja monipuolisen, terveellisen lounaan. Ruokailu rauhoitetaan virkistäväksi hetkeksi, jolle sensitiivinen aikuinen luo myönteiset puitteet.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Osana yhteisöllistä oppilashuoltoa on suunnitelmallinen työote turvallisuuskysymyksissä. Oppilashuollon tavoitteena on huolehtia fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn säilymisestä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa. Kauniaisten päivähoiton turvallisuussuunnitelmassa käsitellään riskitilanteisiin varautumista ja riskien hallintaa. Myös tapaturmien ehkäisy on avattu suunnitelmassa. Turvallisuutta ohjaavat lisäksi mm. työturvallisuuslaki sekä talokohtaiset pelastussuunnitelmat. Kauniaisissa ei ole esiopetuksen kuljetuksia, joten kaupunkia eivät koske näihin liittyvät ohjeistukset.

Turvallisuussuunnitelman liitteenä on erillinen kriisisuunnitelma, jossa avataan erilaisiin äkillisiin kriisitilanteisiin varautumista. Kriisisuunnitelman osana kuvataan ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus. Turvallisuussuunnitelmakokonaisuus päivitetään vuosittain.

Varhaiskasvatuksella on myös suunnitelma turvallisen vuorovaikutuksen tukemiseksi sekä kiusaamisen ehkäisyksi ja kiusaamiseen puuttumiseksi. Suunnitelma on kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä, ja sitä voidaan esitellä huoltajille esimerkiksi vanhempainilloissa. Turvalliseen vuorovaikutukseen liittyvää suunnitelmaa päivitetään vähintään silloin, kun varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään.

Yksilökohtainen oppilashuolto

Yhteisöllinen oppilashuolto on työmuotona ensisijainen ja sellaisenaan riittävä tuki monelle lapselle. Lapsen tukitarpeiden kannalta on keskeistä, millaisia hyvinvointia suojaavia ja hyvinvoinnille riskiä tuottavia tekijöitä hänen arjessaan on. Suojaavia tekijöitä ovat

- turvalliset, pysyvät ja hyvinvoivat aikuiset
- hyvä suhde vanhempiin

- huolehtiva kasvatuskulttuuri
- lapsen omat vahvuudet, kokemus omasta pärjäämisestä
- hyvä terveys, terveelliset elämäntavat
- ystävät, hyvät sosiaaliset taidot
- erityisongelmien asianmukainen huomiointi: päiväkotia, koulu
- ikätasoisien tiedon ja ymmärryksen saaminen, kun perheessä tai itsellä on vaikeuksia tai sairauksia

(STM:n virkamiehen useasta lähteestä kokoama lista)

Kun yksittäinen lapsi tarvitsee yhteisöllisen oppilashuollon lisäksi muutakin tukea, tehdään laaja-alaista hyvinvointityötä (esim. lapsen havainnointi ja arkituen tiivistäminen, keskustelutuokiot/tapaamiset huoltajien kanssa) tai tarjotaan monialaista yksilökohtaista oppilashuoltoa (psykologin, kuraattorin tai terveydenhoitajan palveluja tai asiantuntijaryhmän kuten perhetyöryhmän palveluja). Esiopetuksessa ryhmän kasvattajien yhteistyökumppaneina toimivat tarvittaessa erityislastentarhanopettajat.

Kun esiopettaja tai vanhemmat havaitsevat lapsella lisätuen tarvetta, esiopettaja arvioi tukitarpeita yhdessä erityislastentarhanopettajan kanssa. Esiopettaja tai erityislastentarhanopettaja konsultoi tarvittaessa koulupsykologia tai koulukuraattoria –lähtökohtaisesti psykologille viedään yksilötason kysymykset ja kuraattorille ryhmätasoiset. Koulupsykologi tai esim. perhetyöryhmä voi ohjata lapsen/perheen perheneuvolan psykologille silloin, kun kysymykset kuuluvat perheneuvolan vastuualueeseen.

Lapsella ja huoltajalla on mahdollisuus saada seitsemän vuorokauden kuluessa kuraattori- tai psykologipalvelua esimerkiksi lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Kiireellisessä tapauksessa palveluja saa saman tai seuraavan päivän aikana, ja ammattitoimijat määrittävät tarpeen kiireellisyyden.

Esiopetuksen henkilökunta voi tarvittaessa konsultoida koulupsykologia, koulukuraattoria tai neuvolaterveydenhoitajaa. Huoltajien suostumuksella esiopetuksen kasvattajat voivat pyytää psykologia tai kuraattoria esiopetusryhmään, jotta voidaan yhdessä suunnitella tukea tälle tietylle lapselle.

Yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluvat lisäksi neuvolan tarjoamat ikäkausitarkastukset, joissa pohditaan mm. lapsen kouluvalmiuksia. Esiopetusvuoden aikana huoltajat voivat halutessaan konsultoida neuvolaterveydenhoitajaa. Kesällä ennen perusopetuksen alkua kouluterveydenhoitaja tekee jo osan seuraavan vuoden kouluterveydenhuollon tarkistuksia.

Päiväkodinjohtajan rooli yksilökohtaisessa oppilashuollossa pohjautuu tilanneharkintaan ja huoltajien suostumukseen. Vähintään hänen on oltava yksikkönsä johtamisen kannalta riittävän perillä lasten, lapsiryhmien ja henkilökunnan tilanteista. Joissakin tapauksissa myös aktiivisempi rooli on perusteltu kuten osallistuminen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoukseen yksittäisen lapsen asiassa.

Kun lapsen sairaus (esim. diabetes) vaatii hoitoa tai lääkitystä esiopetuksessa, päiväkodin johtaja sopii palvelusopimusta tehtäessä huoltajien kanssa tarvittavat toimintamallit ja informoi niistä henkilökuntaa. Lääkityksen suhteen käytetään pohjana Kauniaisten lääkehoitosuunnitelmaa (http://www.kauniainen.fi/files/2534/Kauniaisten_kaupungin_laakehoitosuunnitelma.pdf).

Erityisruokavalion määrittelyyn on oma lomakkeensa (http://www.kauniainen.fi/files/6327/Erityisruokavaliot_Kauniainen_2015.pdf). Jos lapsi on sairaalaopetuksessa, esiopetusryhmän opettaja on esiopetuksen yhdyshenkilönä sairaalan opetushenkilökunnalle.

Esiopetusryhmän kasvattajat vastaavat arjessa lapsen tuen tarpeisiin, ja tarvittaessa, huoltajan niin toivoessa, koulupsykologi tai -kuraattori voi tarjota yksilökäyntien mahdollisuuden. Laajempaa yhteistyötä tarvittaessa huoltajien luvalla kootaan monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmän kokoonpano vahvistetaan kirjallisella suostumuslomakkeella. Huoltajat voivat toivoa myös perheen läheisiä mukaan ryhmään. Asiantuntijaryhmä valitsee keskuudestaan vastuuhenkilön.

Asiantuntijaryhmän tapaamisissa vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Huoltajien ajatuksia kuullaan ja yhdessä pohditaan, miten huoltajat voivat tukea lasta hänen kehityksessään. Myös lasta kuullaan hänen kehitystasonsa huomioiden. Asiantuntijaryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta perheen henkilöyttä paljastamatta.

Kun asiantuntijaryhmä käsittelee yksittäisen lapsen asiaa, oppilashuollon toteuttamisen kannalta olennainen tieto kirjataan oppilashuoltokertomukseen. Kirjaajana toimii ryhmässä sovittu henkilö. Oppilashuoltokertomus laaditaan jatkuvaan, aikajärjestyksessä etenevään muotoon. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti kertomukseen kirjataan:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot,
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa,
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa,
- asian aihe ja vireille panija,

- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset,
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet,
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma sekä
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Oppilashuoltokertomukseen kirjataan mukana olevien toimijoiden omista rekistereistä sellainen informaatio, jota koko monialainen asiantuntijaryhmä tarvitsee oppilashuoltoa toteuttaessaan. Kukin toimija huolehtii, että hänen hallussaan oleva keskeinen tieto otetaan mukaan oppilashuoltokertomukseen.

Oppilashuoltokertomuksen tiedot ovat terveys- ja sosiaalihuollollisia, kun taas lapsen oppimiseen liittyvä tieto talletetaan kolmiportaisen tuen asiakirjoiksi. Oppilashuoltokertomuksen sisällöistä näihin pedagogisiin asiakirjoihin lisätään vain sellaiset tiedot, jotka liittyvät suoraan oppimisen tukemiseen. Huoltajien antamat, oppimisen tukemiseen tarvittavat oppilashuollolliset asiakirjat (esim. puheterapeutin/toimintaterapeutin lausunto, erikoissairaanhoidon yhteenvedot) säilytetään esiopetusvuoden ajan päiväkodissa lapsen papereissa. Asiakirjat palautetaan esiopetusvuoden päättyessä vanhemmille/huoltajille.

Asiantuntijaryhmän jäsenet saavat vaihtaa tietoa keskenään. Jos asiantuntijaryhmän ulkopuoliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu. Lapsen hyvinvoinnin kannalta voi olla tärkeää siirtää tietoa –huoltajien suostumuksella –esimerkiksi esiopetusryhmän tai päiväkodin toisen ryhmän kasvattajille, koulun toimijoille tai perheneuvolaan. Päiväkodin johtajaa on usein tarpeellista tiedottaa, jotta hän on johtamisen näkökulmasta riittävän perillä ryhmän tilanteesta. Periaatteena oppilashuollollisen tiedon siirrossa on, että huoltajilta pyydetään siihen lupa.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Kun pohditaan tiedon siirtämisen tarvetta, niin tiedon luovuttaja joutuu aina harkitsemaan tiedon siirtämisen välttämättömyyttä. Silloin on pohdittava, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön esim. lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa esiopetustilanteissa huomioon (esim. tieto lapsen sairastamasta diabeteksestä).

Kun viranomaisella on lakiin perustuva oikeus saada tietoja (tiedonsaantioikeus), niin heidän pyytämänsä tiedot luovutetaan heille ilman erillisiä pyyntöasiakirjoja. Näitä tiedonsaantioikeuksia määrittelevät poliisilaki (§35, momentti 1) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (§20, momentti 1). Tietoja pyytävän viranomaisen on perusteltava pyyntönsä asianmukaisella lainkohdalla.

Kun erikoissairaanhoidosta pyydetään lapsen tietoja, ja heillä on jo huoltajien suostumus tietojen luovuttamiseen, ei esiopetuksesta tarvitse pyytää erillistä suostumusta. On myös tilanteita, joissa tietojen luovutukselle ei ole lupaa: esimerkiksi huoltajuusriitojen yhteydessä asianajajat saattavat pyytää tietoja myös silloin, kun heillä ei ole siihen virallista oikeutta.

Kun yhteistyötaho pyytää kirjallisesti tiedon luovuttamista, tämä luovutuspyyntö talletetaan lapsen oppilashuoltokertomuksen yhteyteen. Pyytäjälle annetaan vain hänen kannaltaan välttämättömät tiedot esim. lausunnon muodossa, ja tällaisesta launnosta jätetään kopio oppilashuoltorekisteriin.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Rekisterit sijaitsevat varhaiskasvatuspäällikön työhuoneessa, ja varhaiskasvatuspäällikkö määrittelee tapauskohtaisesti käyttöoikeudet rekisteriin tallennettuihin tietoihin ja päättää tietojen luovuttamisesta.

Oppilashuoltosuunnitelmat

Kauniaisissa oppilashuollon toteutumista seuraa Terveiden ja hyvinvoinnin edistämisen johtoryhmä Tejo. Kuraattorit ja psykologit kirjaavat omat asiakaskäyntinsä ja yhteisöllisen oppilashuoltotyön esiopetuksessa asiakastietojärjestelmään voimassa olevien säädösten mukaisesti.

Päiväkohtaisesti johtaja ja esiopettaja huolehtivat siitä, että varhaiskasvatuspäällikölle lähetettävässä esiopetusvuoden toimintasuunnitelmassa kuvataan myös yhteisöllisen oppilashuollon tilanne ja tavoitteet. Keväällä toimintasuunnitelman arvioinnin yhteydessä tehdään yhteenveto siitä, miten yhteisöllistä oppilashuoltoa on vuoden aikana edistetty.

Esiopetusyksiköissä laadittaviin yksikkökohtaisiin esiopetussuunnitelmiin sisältyvät oppilashuoltosuunnitelmat tarkistetaan ainakin silloin, kun Opetushallitus on päivittänyt ohjausasiakirjoja, sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittämisen yhteydessä.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat miten erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Kirjallisuutta:

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus, 22.12.2014

Svaleryd, K. (2002). Genuspedagogik. Stockholm: Liber

Granberg, A. (2001) Småbarns bild och formskapande lek med former, färger och linjer. Stockholm: Liber

Ubani, M., Poulter, S. & Kallioniemi, A. (2015). Uskonto lapsuuden kulttuureissa. Helsinki: Lasten Keskus